DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.17

Євген Ларін*Інститут законодавства Верховної Ради України*

ПИТАННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В АКТАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Yevhen LarinORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2980-1245>*Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*

ISSUES REGARDING THE RIGHT TO INFORMATION IN THE ACTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive study of the main categories of issues of the constitutional right to information, which were violated in the acts of the supreme body of constitutional jurisdiction in Ukraine. The respective groups of separate decisions of the Constitutional Court of Ukraine, which were adopted on the implementation of the constitutional provisions on the right to information, were identified. The positions of legal scholars on the amendments to the Constitution of Ukraine concerning the powers of the Constitutional Court are examined. It is concluded that the right to information is often considered as part of the exercise of the subjective right of citizens without referral to state bodies, where the main center of gravity should be transferred.

Keywords: right to information, content and scope of right to information, confidential information, access to information, protection of personal data, refusal to provide information.

Постановка проблеми. Функціонування органів конституційної юрисдикції є невід'ємним атрибутом демократичної, правової держави. Відповідно до статті 147 Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції.

Вченими зауважується, що проблема забезпечення і, насамперед, захисту прав людини в Україні є однією з «вічних» проблем нашої держави в юридичній площині¹. Власне з цих позицій, повноваження Конституційного Суду мають неабияке значення в частині реалізації захисту прав та свобод людини і громадянина. Захищаючи своєю діяльністю конституційний лад, права і свободи громадян, Конституційний Суд України сприяє чіткій та безумовній реалізації норм і принципів Конституції у чинному законодавстві України. Відіграючи дієву превентивну роль, цей демократичний інститут своєю діяльністю, своїми рішеннями спонукає кожного члена суспільства, органи державної влади та органи місцевого самоврядування до правового, конституційного способу дій².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід наголосити, що у вітчизняній юридичній науці конституційного права відсутнє комплексне дослідження актів Конституційного Суду України, на предмет відображення в них питань права на інформацію.

Окремі аспекти вказаної проблематики були предметом розгляду в роботах О.І. Радченко, О.В. Нікольської, В.М. Шаповала, Т.О. Цимбалістого, С. Шевчука та інших.

Мета статті. Метою даного дослідження є науковий аналіз питань конституційного права на інформацію в актах Вищого органу конституційної юрисдикції України.

¹ Радченко, О.І. (2018). Офіційне тлумачення закону у контексті удосконалення національного механізму захисту прав людини в Україні. *Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри*: збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 20 квіт. 2018 р). Харків, 674.

² Нікольська, О.В. (2013). *Правова природа та юридичні властивості актів Конституційного Суду України. Правничий часопис Донецького університету*, 1. 53.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2016 році вступили в дію зміни до Конституції України відповідно до Закону України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Таким чином, згідно із статтею 151¹ було введено в дію новий інститут, яким виступила конституційна скарга. Відповідно до вказаної статті Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано. З урахуванням положень щодо дієвості механізму реалізації прав та свобод людини і громадянина, введення даного елементу захисту слід безумовно сприймати в якості позитивного моменту правової діяльності.

Разом з тим, серед іншого, до «тіла» Конституції України було внесено зміни і, таким чином, виключено положення пункту 2 частини першої статті 150 Основного Закону про те, що Конституційний Суд здійснює офіційне тлумачення законів України. Названі зміни були сприйняті науковими колами негативно. Зокрема, О.І. Радченко пише, що поряд з корисними, в правовому розумінні, новелами у національному механізмі захисту прав людини, законодавець внесеними змінами виключив з тексту Основного Закону деякі корисні норми. Такий підхід законодавця може бути оцінений, м'яко кажучи, неоднозначно. Після набуття чинності внесених змін, відповідні повноваження Конституційного Суду щодо тлумачення законів України, з невідомих причин зникли. Відтак, функція офіційного тлумачення була необґрунтовано усічена до можливості давати офіційне тлумачення виключно положень Основного Закону і не більше. Автор зауважує, що додавши інститут конституційної скарги і одночасно позбавивши громадян можливості звертатися до органу конституційної юрисдикції з проханням дати офіційне тлумачення законів України, Верховна Рада України формально залишила без змін загальну кількість можливостей громадян захищати свої права і законні інтереси за допомогою Конституційного Суду України¹. І, дійсно, з такими твердженнями слід безумовно погодитися, оскільки об'єм правових можливостей громадян у сфері захисту своїх прав та інтересів, в тому числі права на інформацію, зменшився. Зважаючи на те, що закони України містять багато оціночних понять, суперечливі положення, часто у правозастосовчій практиці мають місце випадки, коли одна й та сама норма закону по-різному тлумачиться відповідними органами. У такій ситуації громадянин мав можливість звернення до органу конституційної юрисдикції з клопотанням про необхідність офіційного тлумачення законів України з метою забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина. У свою чергу, ми також погоджуємося з пропозицією вченого про необхідність закріплення функції офіційного тлумачення законів України за єдиним законодавчим органом нашої держави.

Як видається, краще зрозуміти суть конституційних положень про право на інформацію допомагають акти Конституційного Суду України. Проаналізуємо основні категорії питань, які були порушені в рішеннях Конституційного Суду, оскільки, як свідчить практика, означені рішення мають вирішальне значення для інформаційної сфери.

Важливим та базовим з точки зору нашого дослідження є Рішення Конституційного Суду України у справі про постійне користування земельними ділянками № 5-рп/2005 від 22.09.2005 р., оскільки стосується конституційних положень стосовно обсягу прав і свобод, який регламентовано статтею 22 Конституції України. Вирішуючи питання про відповідність Конституції України положень тих чи інших інформаційних законів, які на думку суб'єктів права на конституційне подання звужують обсяг гарантованих Основним Законом прав та свобод і, таким, чином не відповідають вимогам Конституції, Конституційний Суд неодноразово звертався до названого Рішення. Тому, звернемо увагу на основні моменти цього Рішення.

Так, досліджуючи зміст статті 22 Конституції, відповідно до частини другої та третьої якої конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, Конституційний Суд України визначив, що скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація, а звуження обсягу і змісту прав і свобод є їх обмеженням.

¹ Радченко, О.І. (2018). Офіційне тлумачення закону у контексті удосконалення національного механізму захисту прав людини в Україні. *Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри*: збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 20 квіт. 2018 р). Харків, 675.

У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини – це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними. Загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена¹.

Таким чином, якщо новий закон або внесені зміни до діючого закону звужують обсяг та зміст прав і свобод, то наведена правова позиція Суду застосовується до кожної такої ситуації. Власне, Конституційний Суд щоразу буде звертатись до вказаного Рішення у справах про визнання неконституційними відповідних законодавчих актів або їх окремих положень, внаслідок того, що вони загально звужують обсяг прав і свобод або скасовують їх, тобто коли вони не відповідають статті 22 Конституції України. Дане Рішення визначає зміст основних, базових понять, ключових термінів, а саме: «скасування конституційних прав і свобод», «звуження змісту та обсягу прав і свобод», «зміст прав людини», в розумінні положень статті 22 Основного Закону.

Конституційний Суд у своєму Рішенні у справі про звернення осіб, визнаних судом недієздатними № 8-р/2018 від 11.10.2018. також звертався з приводу тлумачення тих чи інших положень Конституції до Рішень № 11-рп/99 від 29.12.1999 р., № 3-р/2018 від 24.04.2018 р., № 2-рп/2016 від 01.06.2016 р., в яких визначаються відповідні вихідні положення. Так, суб'єктом конституційного подання виступав Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який звернувся з клопотанням про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) положення Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР, а саме: частини другої статті 8, за якою звернення осіб визнаних судом недієздатними, не розглядаються; другого речення частини четвертої статті 16, згідно з яким скарга в інтересах недієздатним осіб подається їх законними представниками. На думку суб'єкта права на конституційне подання, оспорюванні положення Закону встановлюють обмеження для осіб, визнаних судом недієздатними, у реалізації передбаченого статтею 40 Конституції України права направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (зокрема і щодо отримання певної інформації), що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Відповідно оспорюванні статті ставлять недієздатних осіб у менш сприятливе становище порівняно з іншими громадянами України.

Вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України звертається до свого Рішення № 11-рп/99 від 29.12.1999 р. у справі про смертну кару, зазначаючи, що право на людську гідність, яке є одним з основоположних прав людини, зумовлює можливість реалізації всіх інших прав і свобод людини і громадянина і не може бути ні обмежене, ні скасоване (абзац другий пункту 6 мотивувальної частини Рішення). Утвердження цього права, у свою чергу, покладає на державу обов'язок забезпечити відповідні механізми (процедури) для участі особи в державному та суспільному житті, для реалізації нею належних їй від народження прав і свобод, а також їх захисту й відновлення у разі порушення².

Разом з тим, Судом звернено увагу на положення мотивувальної частини Рішення № 3-р/2018 від 24.04.2018 р. у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до яких право людини на повагу до її гідності, як і її право на життя, є невід'ємним, невідчужуваним, непорушним та підлягає безумовному захисту з боку держави; у статтях 27, 28 Конституції України інституціалізовано не лише негативний обов'язок держави утримуватись від діянь, які б посягали на права людини на життя та повагу до її гідності, а й позитивний обов'язок держави, який полягає, зокрема, в забезпеченні належної системи

¹ Рішення у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) 2005 (Конституційний Суд України). *Урядовий кур'єр*, 188.

² Рішення у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) 1999 (Конституційний Суд України). *Офіційний вісник України*, 2000, 4, 114, 126.

національного захисту конституційних прав людини шляхом розроблення відповідного нормативно-правового регулювання, впровадженні ефективної системи захисту життя, здоров'я та гідності людини, створенні умов для реалізації людиною її фундаментальних прав і свобод, гарантуванні порядку відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушень конституційних прав людини, забезпеченні невідворотності відповідальності за порушення конституційних прав людини¹.

Також, важливим для прийняття Конституційним Судом обґрунтованої позиції став висновок, викладений у абзаці першому підпункту 2.2. пункту 2 мотивувальної частини Рішення № 2-рп/2016 від 01.06.2016 р. у справі про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу, де вказано, що визнання особи недієздатною не може позбавляти її інших конституційних прав і свобод чи обмежувати їх у спосіб, що нівелює їхню сутність².

Ґрунтуючись на викладених позиціях, Конституційний Суд дійшов висновку, що визнання фізичної особи судом недієздатною, не означає автоматичного позбавлення її правоздатності. Таким чином, положення частини другої статті 8 Закону України «Про звернення громадян», відповідно до яких звернення осіб, визнаних судом недієздатними, не розглядалися, було визнано такими, що не відповідають Конституції України. Друге речення частини четвертої статті 16 цього ж Закону стосовно звернення зі скаргою в інтересах недієздатних осіб лише їх законними представниками також визнано неконституційним³. Безумовно, такий підхід Конституційного Суду має важливе значення й стосовно реалізації права на інформацію.

Наступним об'єктом нашого дослідження буде Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України № 2-рп/2012 від 20.01.2012 р.⁴. У цьому рішенні Судом тлумачаться важливі концептуальні аспекти конституційного права на інформацію.

Так, Жашківська районна рада Черкаської області, яка виступила ініціатором даного конституційного подання, клопотала про надання офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції, в аспекті таких запитань: що слід розуміти під інформацією про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу; та чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте і сімейне життя. Зазначена потреба в офіційному тлумаченні вказаних положень Конституції обґрунтовувалась наявністю практичної необхідності з метою забезпечення конституційного порядку у сфері реалізації конституційних прав на інформацію та невтручання в особисте і сімейне життя людини, зокрема посадової особи.

Так, Конституційний Суд вказав, що лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці⁵.

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України: рішення Конституційного Суду України 2018 (Конституційний Суд України). Вісник Конституційного Суду України, 3, 69.

² Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) 2016 (Конституційний Суд України). Вісник Конституційного Суду України, 6, 60.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними) 2018 (Конституційний Суд України). Офіційний вісник України, 87, 20, 2886.

⁴ Рішення у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України 2012 (Конституційний Суд України). Офіційний вісник України, 9, 106, 332.

⁵ Рішення у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України 2012 (Конституційний Суд України). Офіційний вісник України, 9, 106, 332.

Орган конституційної юрисдикції, даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини¹.

Згідно з частиною другою статті 34 Конституції кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Однією з гарантій реалізації даного конституційного права є законодавче закріплення права кожного на доступ до інформації, яке забезпечується систематичним та оперативним оприлюдненням інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом, а також надання інформації на запити. Конституцією України визначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких законами України може передбачатися обмеження прав особи на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації, оскільки реалізація цих прав не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб².

Таким чином, виходячи з наведеного аналізу, Конституційний Суд дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Суд визначив, що інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною³. Важливість даного Рішення полягає у тому, що визначений Судом обсяг змісту поняття конфіденційна інформація підлягає застосуванню у всіх випадках, яких може стосуватися. Більше того, вирішуючи інші питання, які прямо чи опосередковано перетинаються з означеною категорією, Конституційний Суд України й сам використовує наведене визначення.

Так, у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України № 7-р/2018 від 11.10.2018 р., суб'єкт права на конституційне подання стверджував, що зазначені положення Бюджетного кодексу, відповідно до яких Міністерство фінансів України має право на безоплатне отримання інформації, що містить банківську таємницю, персональні дані, та на доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Жашиківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України 2012 (Конституційний Суд України). *Офіційний вісник України*, 9, 106, 332.

² Рішення у справі за конституційним поданням Жашиківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України 2012 (Конституційний Суд України). *Офіційний вісник України*, 9, 106, 332.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Жашиківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України 2012 (Конституційний Суд України). *Офіційний вісник України*, 9, 106, 332.

(адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, є такими, що не відповідають Конституції України¹.

Вирішуючи зазначене питання Конституційний Суд України звернувся до абзацу четвертого підпункту 3.1. пункту 3, абзацу шостого підпункту 3.2. пункту 3, абзацу п'ятого підпункту 3.3. пункту 3 мотивувальної частини свого Рішення № 2-рп/2012 від 20.01.2012 р. Зокрема, що право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб. Більше того, положення Рішення розвиваються Конституційним Судом. Так, в контексті втручання у приватне і сімейне життя в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, Суд вказав, що означене втручання вважатиметься законним у разі наявності підстави в національному законі, а також за умови, що такий закон відповідатиме принципу верховенства права. Принцип юридичної визначеності як один із елементів верховенства права не виключає визнання за органом публічної влади певних дискреційних повноважень у прийнятті рішень, однак у такому випадку має існувати механізм запобігання зловживанню ними. Посилаючись на абзац третій підпункту 2.4. пункту 2 мотивувальної частини Рішення № 3-рп/2016 від 08.06.2016 р. у справі про припинення виплати допомоги при народженні дитини², зауважено, що такий механізм запобігання зловживанню повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого – наявність можливості у особи передбачити дії цих органів.

Важливим у розрізі викладеного вище, постає питання щодо легітимного обмеження прав і свобод людини і громадянина, яке достатньо розкривається в Рішенні Конституційного Суду № 1-р(І)/2020 від 22.01.2020 р.³ З урахуванням положень абзацу шостого пункту 4, абзацу четвертого пункту 5 мотивувальної частини Рішення № 2-рп/2012 від 20.01.2012 р., Суд цитуючи абзац третій підпункту 2.1. пункту 2 Рішення № 2-рп/2016 від 01.06.2016 р., вказує, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права. Під правомірним обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина слід розуміти передбачену Конституцією України можливість втручання держави за допомогою юридичних засобів у зміст та обсяг конституційних прав і свобод людини і громадянина, яке відповідає вимогам верховенства права, потрібності, доцільності та пропорційності у демократичному суспільстві; метою такого обмеження є охорона основоположних цінностей у суспільстві, до яких належать, зокрема, життя, свобода та гідність людини, здоров'я і моральність населення, національна безпека, громадський порядок (абзац другий пункту 6 мотивувальної частини Рішення № 5-р(І)/2019 від 13.06.2019 р.)⁴.

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України 2018 (Конституційний Суд України). Вісник Конституційного Суду України, 6, 6.

² Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу сьомого частини дев'ятої статті 11 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (справа про припинення виплати допомоги при народженні дитини) 2016 (Конституційний Суд України). Офіційний вісник України, 51, 34, 1805.

³ Рішення у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини четвертої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» 2020 (Конституційний Суд України). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-20/>>.

⁴ Рішення у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1, пункту 2 частини першої статті 4, частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 5, абзаців другого, третього, четвертого, п'ятого, тринадцятого, сорокового частини третьої, частини шостої статті 8 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» 2019 (Конституційний Суд України). Вісник Конституційного Суду України, 4, 129.

У даному випадку слід також зробити висновок про недостатню обізнаність громадян про дію законодавчих норм.

З огляду на таку характеристику права на інформацію як те, що воно не є абсолютним і, відповідно, може мати певні законодавчо встановлені обмеження, є цікавою, в контексті нашого аналізу, Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 29 Закону України «Про державну таємницю» № 32-у/2016 від 26.05.2016 р.¹. Так, автор клопотання стверджує, що обмеження, передбачене у частині першій статті 29 Закону України «Про державну таємницю», не відповідає цілі, що переслідується, оскільки є не сумісною з положеннями статті 33 Основного Закону, яка гарантує кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України. Однак, на думку Суду, вказана стаття Конституції передбачає можливість встановлення законом обмеження права виїзду до іншої держави, як наслідок правового обґрунтування твердження щодо невідповідності не наведено.

Стосовно питання про доступ до інформації, цікавим видається Рішення Конституційного Суду України у справі про звернення народних депутатів України до Національного банку України № 5-рп/2003 від 05.03.2003 р.². Як зазначається у конституційному поданні, до Національного банку України звертаються народні депутати України із запитами і зверненнями та комітети Верховної Ради України – із зверненнями про надання інформації, що становить банківську таємницю, та щодо здійснення наглядових дій і застосування заходів впливу до банків та осіб, які охоплюються його наглядовою діяльністю. Суб'єкт права на конституційне подання розцінює такі запити і звернення як втручання у діяльність Національного банку України, що суперечить Конституції України та законам України.

Проте, Конституційний Суд України дійшов висновку, що народний депутат України може звернутися до Голови Національного банку України із запитом, а до Національного банку України або його посадових осіб – із зверненням про надання інформації, що становить банківську таємницю. Запит зобов'язаний розглянути Голова Національного банку України, а звернення – Голова або інші посадові особи Національного банку України з додержанням встановлених вимог та офіційно повідомити народного депутата України про результати розгляду, тобто дати письмову вмотивовану відповідь незалежно від того, задоволені вимоги запиту або пропозиції звернення чи ні. Визначаючи у Рішенні межі здійснення прав суб'єктів владних повноважень, Суд, разом з тим, вказує на необхідність додержання Головою Національного банку або іншими посадовими особами вимог законодавства при розгляді звернень народних депутатів: Голова Національного банку або інші посадові особи, розглядаючи звернення, мають діяти з додержанням вимог законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність» і повідомити народного депутата про результати розгляду, тобто дати офіційну відповідь.

В площині викладеного принциповим є те, що право органів влади відмовити в наданні інформації про свою діяльність загалом суперечить самій свободі інформації, однак ми вважаємо, що законодавство повинно передбачати підстави для відмови в наданні інформації, яка є конфіденційною, в силу її належності іншим суб'єктам. Оскільки право на інформацію є конституційним, то логічним має бути висновок проте, що передумови означених підстав слід шукати перш за все в Конституції.

Висновки. За результатами дослідження окремих рішень Конституційного Суду України, які приймалися з питань реалізації конституційних положень щодо права на інформацію, їх можна

¹ Ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 29 Закону України «Про державну таємницю» 2016 (Конституційний Суд України). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v032u710-16/>>.

² Рішення у справі за конституційним поданням Національного банку України про офіційне тлумачення положень статті 86, частини другої статті 89 Конституції України, частини другої статті 15, частини першої статті 16 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про звернення народних депутатів України до Національного банку України) 2003 (Конституційний Суд України). Урядовий кур'єр, 51.

умовно поділити на такі групи: 1) рішення, в яких право на інформацію розглядалося в контексті неоднозначного застосування відповідних норм інформаційного законодавства; 2) рішення стосовно конфіденційної інформації; 3) рішення, в яких розглядалося право осіб на доступ до інформації; 4) рішення, в яких розглядалося право на захист персональних даних; 5) рішення, в яких розглядалося право органів державної влади на відмову у наданні інформації.

Безумовно, під впливом відповідних реформ, а також міжнародних глобальних тенденцій, законодавство України поступово розвивається. Однак, як свідчить практика, право на інформацію, у тому числі й на соціально значиму інформацію, нерідко розглядається лише в аспекті реалізації суб'єктивного права громадян без акцентування в сторону органів державної влади, куди мав би бути перенесений основний центр ваг, це мало б стати саме їх обов'язком.

References:

1. Nikolska, O.V. (2013). Pravova pryroda ta yurydychni vlastyivosti aktiv Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Legal nature and legal properties of acts of the Constitutional Court of Ukraine]. *Pravnychi chasopys Donetskoho universytetu* [Law Journal of Donetsk University], no. 1, 53-61. [in Ukrainian].
2. Radchenko, O.I. (2018). Ofitsiine tlumachennia zakonu u konteksti udoskonalennia natsionalnogo mekhanizmu zakhystu prav liudyny v Ukraini [Official interpretation of the law in the context of improving the national human rights protection mechanism in Ukraine]. *Zakhyst prav liudyny: natsionalnyi ta mizhnarodno-pravovyi vymiry: zbirnyk tez dopovidei XIII Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Vid hromadianskoho suspilstva – do pravovoi derzhavy»* (m. Kharkiv, 20 kvit. 2018 r.) [Protecting Human Rights: National and International Legal Dimensions: Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference "From Civil Society to the Rule of Law" (Kharkiv, April 20, 2018)]. Kharkiv, 674-677. [in Ukrainian].
3. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam 46 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny pershoi statyi 1, punktu 2 chastyny pershoi statyi 4, chastyny pershoi, abzatsiv pershoho, druhoi chastyny druhoi statyi 5, abzatsiv druhoi, tretoho, chetvertoho, piatoho, trydtsiat deviatoho, sorokovoho chastyny tretoi, chastyny shostoї statyi 8 Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalnu komisiuu, shcho zdiisniuiє derzhavne rehulivannia u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh» (sprava pro Natsionalnu komisiuu, shcho zdiisniuiє derzhavne rehulivannia u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh) 2019* [The decision in the case on the constitutional submission of the 46 Peoples Deputies of Ukraine on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the part of the first article 1, paragraph 2 of the part of the first article 4, the part of the first, paragraphs of the first, second part of the second article 5, paragraphs of the second, third, fourth, of the fifth, thirty-ninth, fortieth part of the third, part of the sixth Article 8 of the Law of Ukraine "On the National Commission for State Regulation in the Fields of Energy and Utilities" (the case of the National Commission for the State MOSC regulation in the energy and utilities)] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* [Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine], 4, 129. [in Ukrainian].
4. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statyi 92, punktu 6 rozdlu X «Perekhidni polozhennia» Zemelnogo kodeksu Ukrainy (sprava pro postiine korystuvannia zemelnymy diliankami) 2005* [Decision in the case on the constitutional submission of the 51 peoples deputies of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Article 92, paragraph 6, section X, "Transitional Provisions" of the Land Code of Ukraine (case of permanent use of land plots)] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Uriadovyi kurier* [Government courier], 188. [in Ukrainian].
5. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statei 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy v chastyni, shcho peredbachaє smertnu karu yak vyd pokarannia (sprava pro smertnu karu) 1999* [Decision in the case on the constitutional submission of the 51 peoples deputies of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Articles 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 of the Criminal Code of Ukraine in the part providing for the death penalty as a type of punishment death penalty)] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 2000, 4, 114, 126. [in Ukrainian].
6. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Zhashkivskoi raionnoi rady Cherkaskoi oblasti shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen chastyn pershoi, druhoi statyi 32, chastyn druhoi, tretoi statyi 34 Konstytutsii Ukrainy 2012* [The decision in the case on the constitutional submission of the Zhashkiv district council of Cherkasy region regarding the official interpretation of the provisions of the first, second article 32, part two, third article 34 of the Constitution of Ukraine] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 9, 106, 332. [in Ukrainian].
7. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Natsionalnogo banku Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhen statyi 86, chastyny druhoi statyi 89 Konstytutsii Ukrainy, chastyny druhoi statyi 15, chastyny pershoi statyi 16 Zakonu Ukrainy «Pro status narodnoho deputata Ukrainy» (sprava pro zvernennia narodnykh deputativ*

- Ukrainy do Natsionalnoho banku Ukrainy) 2003* [Decision in the case on the constitutional submission of the National Bank of Ukraine on the official interpretation of the provisions of Article 86, part two of Article 89 of the Constitution of Ukraine, part two of Article 15, part one of Article 16 of the Law of Ukraine "On the status of Peoples Deputy of Ukraine" to the National Bank of Ukraine)] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Uriadovyi kurier* [Government courier], 51. [in Ukrainian].
8. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny shostoї statti 216 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy: rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy 2018* [The decision in the case on the constitutional submission of the Ombudsman on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with part six of Article 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine: decisions of the Constitutional Court of Ukraine 2018] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* [Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine], 3, 69. [in Ukrainian].
 9. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia tretoho rechennia chastyny pershoї statti 13 Zakonu Ukrainy «Pro psykhiatrychnu dopomohu» (sprava pro sudovyi kontrol za hospitalizatsiieiu nedieezdatnykh osib do psykhiatrychnoho zakladu) 2016* [Decision in the case on the constitutional submission of the Commissioner for Human Rights on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provision of the third sentence of part one of Article 13 of the Law of Ukraine "On Psychiatric Assistance"] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* [Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine], 6, 60. [in Ukrainian].
 10. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen chastyny druhoї statti 8, druhoho rechennia chastyny chetvertoї statti 16 Zakonu Ukrainy «Pro zvernennia hromadian» (sprava pro zvernennia osib, vyznanykh sudom nedieezdatnyymi) 2018* [The decision in the case on the constitutional submission of the Ombudsman on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the separate provisions of part two of Article 8, second sentence of part four of Article 16 of the Law of Ukraine "On Citizens Appeals" (case of appeals of persons recognized by the court incapacitated)] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 87, 20, 2886. [in Ukrainian].
 11. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen abzatsu pershoho punktu 40 rozdil VI «Prykintsevi ta perekhidni polozhennia» Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy 2018* [Decision in the case on the constitutional submission of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine on the conformity of the separate provisions of the paragraph (1) of the first paragraph of Section VI, Final and Transitional Provisions of the Budget Code of Ukraine with the Constitution of Ukraine] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* [Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine], 6, 6. [in Ukrainian].
 12. *Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) abzatsu somoho chastyny deviatoї statti 11 Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu dopomohu simiam z ditmy» (sprava pro prypynennia vyplaty dopomohy pry narodzhenni dytyny) 2016* [The decision in the case on the constitutional submission of the Ombudsman on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the paragraph seven of part nine of Article 11 of the Law of Ukraine "On State Aid to Families with Children" baby]] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 51, 34, 1805. [in Ukrainian].
 13. *Rishennia u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Pleskacha Viacheslava Yuriiovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen druhoho rechennia chastyny chetvertoї statti 42 Zakonu Ukrainy «Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy» 2020* [The decision in the case on the constitutional complaint of Pleskach Vyacheslav Yuriievich concerning the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of the second sentence of part four of Article 42 of the Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine"] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-20/>>. [in Ukrainian].
 14. *Ukhvala pro vidmovu u vidkrytti konstytutsiinoho provadzhenia u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny pershoї statti 29 Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu taiemnytsiu» 2016* [Decree refusing to open a constitutional proceeding in a case under the constitutional submission of the Ombudsman of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with Article 29.1 of the Law of Ukraine "On State Secrets"] (Konstytutsiinyi Sud Ukrainy) [The Constitutional Court of Ukraine]. *Ofitsiinyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v032u710-16/>>. [in Ukrainian].